

Підвищення ролі фінансового контролю на сучасному етапі розвитку економіки України

Розглянуто теоретичні засади та сутність фінансового контролю в Україні, а також визначено шляхи підвищення ролі фінансового контролю на сучасному етапі розвитку національної економіки.
фінансовий контроль, функції контролю, органи контролю, система контролю

Зміни, що сталися протягом останніх років в економіці та фінансових відносинах України, впровадження нових принципів господарювання на основі ринкових відносин, розвиток ділової ініціативи і підприємництва потребують докорінної перебудови управлінських функцій держави, у тому числі контрольних. Виходячи з реальної дійсності, питання фінансового контролю є актуальним у наш час. Адже реформування народного господарства неможливе без фінансової дисципліни, що може бути забезпечене саме фінансовим контролем.

Недооцінка ролі фінансового контролю призводить до значних порушень і зловживань у сфері фінансових відносин у державі, що і спостерігається в останні роки. Україну у світовому співтоваристві сприймають як країну, яка має високий рівень корупції. Цей фактор є одним із наслідків недосконалості контролю з боку держави, в тому числі і фінансового контролю.

Актуальність теми фінансового контролю полягає у необхідності створення досконалої системи фінансового контролю в Україні для забезпечення фінансової дисципліни під час проведення реформування народного господарства, що може стати запорукою ефективності намічених реформ у державі.

Аналіз основних досліджень та публікацій. Питання фінансового контролю досліджувалось багатьма науковцями, такими як: Бутинець Ф.Ф., Василик О.Д., Кириленко О.П., Калюга Є.В., Стефанюк І.Б., Шевчук В.О., даній темі присвятили чимало своїх статей і видань. Взагалі ступінь вивчення теми фінансового контролю в Україні ще не досить високий, деякі питання висвітлені неповно і мають неоднозначне трактування.

Мета дослідження. Висвітлення сутності фінансового контролю та визначення шляхів підвищення ролі фінансового контролю на сучасному етапі розвитку економіки України.

Предметом дослідження роботи є фінансовий контроль як елемент системи управління фінансами.

Виклад основного матеріалу. В побудові нової економічної системи в Україні одне з провідних місць належить фінансовій сфері. Викликано це тим, що на базі фінансів і управління ними формуються відносини між усіма суб'єктами економіки.

Оскільки кінцевим призначенням фінансових ресурсів є забезпечення розширеного відтворення і задоволення суспільних інтересів та потреб, то кожний громадянин і держава в цілому надзвичайно зацікавлені в їх ефективному використанні. Звідси об'єктивно виникає потреба в управлінні фінансовими ресурсами (які виражають суть фінансів), а відтак і фінансового контролю.[7]

Метою фінансового контролю, перш за все, є зміцнення фінансової дисципліни, забезпечення економії матеріальних, трудових і грошових ресурсів, а також повного,

своєчасного та доцільного використання грошових коштів у суспільстві для досягнення ефективного результату. Зміст фінансового контролю визначається фінансовою діяльністю держави, складовою частиною якої він є. Забезпечити своєчасне, найбільш ефективне, повне збирання грошових коштів, сприяти їх збільшенню, допомогти знайти нові джерела доходів – у цьому завдання і одне з основних призначень фінансового контролю. Не менш важливе завдання стоїть перед фінансовим контролем при розподілі коштів, їх раціональному, доцільному, найбільш ефективному та економному використанні. [8] Порівняно з іншими складниками управлінської системи контроль посідає центральне місце серед функцій менеджменту і відіграє інтегруючу роль, оскільки є, з одного боку, результатом прогнозування та обліку, з другого - передумовою аналізу та регулювання фінансових і грошово-кредитних процесів. [11]

Фінансовий контроль є засобом розв'язання проблеми фінансової безпеки, оскільки він може відвернути підрив: [10]

- фінансового суверенітету держави;
- цілісності фінансового простору;
- єдності фінансової політики і фінансового механізму.

Отже, фінансовий контроль є важливим елементом управлінської діяльності, організаційного керівництва, однією із форм втілення у життя прийнятих державними і недержавними органами рішень.[5] Різні погляди на поняття і суть фінансового контролю мають і сучасні дослідники. Так, О.Д.Василик трактує фінансовий контроль як функцію управління, яка включає сукупність спостережень, перевірок за діяльністю об'єкта управління з метою оцінки обґрунтованості й ефективності прийняття рішень і результатів їх виконання. [1]

За О.П.Кириленко, фінансовий контроль – це один з елементів управління фінансами; особлива діяльність по перевірці правильності вартісного розподілу валового національного продукту, утворення і витрачання фондів грошових коштів.

Є.В. Калюга у своїй монографії «Фінансово-господарський контроль у системі управління» стверджує, що фінансовий контроль ґрунтується на використанні контрольної функції фінансів і виступає як один із проявів її важливого значення в розширеному відтворенні. Фінансовий контроль являє собою діяльність державних і громадських органів, спрямовану на перевірку обґрунтованості процесів формування та раціонального використання коштів з метою установаження вірогідності, законності й доцільності операцій. [7]

Воронова Л.К. пропонує таке визначення фінансового контролю: «...фінансовий контроль – це діяльність державних органів і недержавних організацій по забезпеченню законності, фінансової дисципліни і доцільності при мобілізації, розподілі і використанні грошових коштів і зв'язаних з цим матеріальних цінностей».

Основною вимогою реформування системи фінансового контролю в Україні повинна бути її адекватність сучасним вимогам, тобто відповідність кожного з елементів системи визначеним параметрам суспільно-господарського розвитку. При цьому досить важливу роль в удосконаленні відіграє модифікація контрольних дій, оскільки вони віддзеркалюють методологічний аспект контролю.

Розв'язання проблеми підвищення ефективності державного фінансового контролю слід здійснювати на засадах системного підходу, а саме:

- фінансовий контроль мусить розглядатися як важливий елемент загальнодержавного контролю, який у свою чергу є складовою системи суспільного контролю;
- у процесі удосконалення фінансового контролю повинні враховуватися принципи такої структуризації контролю в суспільстві, яка означає необхідність

розгортання взаємодії системи фінансового контролю із контролюючими органами місцевого самоврядування;

- доповнення фінансового контролю, виконавцями якого є органи державної влади та місцевого самоврядування, незалежним фінансовим контролем, який здійснюють аудитори та аудиторські фірми;

- дотримання субординації при побудові органів фінансового контролю в структурі загальнодержавних контролюючих інституцій. [10]

Виходячи із вищезазначеного, можна сформулювати основні напрямки підвищення ролі фінансового контролю.

Визначити поняття «система контролю», складові якої мають бути взаємопов'язаними і діяти як єдиний організм на всіх етапах діяльності державних органів, включаючи й аудиторську діяльність.

Основні положення фінансового контролю (статус, компетенцію головних органів, їх систему) доцільно закріпити конституційно з урахуванням принципу розподілу законодавчої, виконавчої влади та особливостей державного устрою країни.

Закріпити у спеціальній статті Конституції України поняття державного контролю і визначити, які державні органи влади та посадові особи користуються правом контролю, в яких сферах і яким чином вони його здійснюють.

Визначити в спеціальному Законі «Про фінансовий контроль в Україні» основи державної системи контролю, права та обов'язки органів державної влади і управління, органів місцевого самоуправління підприємств, організацій, установ, посадових осіб і громадян, структуру та організацію державної системи контролю.

Ми вважаємо за потрібне та приєднуємося до думки науковців, щодо основних завдань, які потрібно вирішити на законодавчому рівні, пов'язані з матеріально-технічним і соціальним забезпеченням працівників контролюючого апарату, стимулюванням праці та відповідно фізичним захистом.

Створити відповідну нормативно-правову, методологічну й інформаційну базу державного фінансового контролю із застосуванням сучасної технології контролю.

Наділити Головне контрольне управління Президента України функціями найвищого органу державного фінансового контролю з визначенням його статусу, місця, структури, компетенції, функцій, прав та обов'язків працівників. [2]

Посилити вимоги до контролю за власністю держави, аналогічних основам державного контролю у сфері фінансів. [6]

Удосконалити статистичну звітність про роботу відомчого контролю та структуру його органів. [4]

Для України, яка стала на шлях побудови правової демократичної держави з ринковою економікою, з метою недопущення паралелізму та дублювання в діяльності контролюючих органів усіх рівнів особливої актуальності набуває розвиток інформаційної бази у сфері здійснення контролю. Саме про створення інформаційної бази державного фінансового контролю йдеться й в Указі Президента України «Про заходи щодо підвищення ефективності контрольної-ревізійної роботи». І саме ця інформаційна база має відіграти значну роль у підвищенні ефективності державного фінансового контролю.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Фінансовий контроль держави – одна з найважливіших функцій державного управління, спрямована на виявлення відхилень від прийнятих стандартів законності, доцільності й ефективності управління фінансовими ресурсами та іншою державною власністю, а за наявності таких відхилень – на своєчасне вжиття відповідних коригувальних і запобіжних заходів. Від ефективності державного фінансового контролю залежить економічне і не меншою мірою політичне благополуччя нації.

Безумовно, коли Україна стоїть на шляху ринкових відносин, не можна недооцінювати роль фінансового контролю держави, яка полягає в забезпеченні фінансової дисципліни. Необхідно пам'ятати, що фінансовий контроль – це один із способів наповнення державного бюджету, що є важливим для такої країни як наша. Це також інструмент боротьби зі злочинами у сфері фінансових відносин, спосіб збереження державного майна і коштів, що особливо актуально останнім часом в Україні.

Аналіз стану фінансового контролю в Україні дозволив виявити ряд проблем у цій сфері, що спричиняють динамічний ріст кількості фінансових порушень у державі з кожним роком. Для підвищення ролі фінансового контролю в Україні, вирішення основних проблем у державі, що пов'язані з цим питанням необхідно реформування системи фінансового контролю шляхом таких основних напрямів:

- прийняття Закону України «Про фінансовий контроль»;
- створення необхідних умов для здійснення незалежного контролю за використанням фінансових ресурсів у державі;
- впровадження нової інформаційної системи, яка б забезпечила обмін необхідною інформацією між контрольними органами у державі;
- вирішити на законодавчому рівні питання, пов'язані з матеріальним забезпеченням працівників контролюючих органів.

Вирішення основних проблем може бути досягнуте лише завдяки розробленій стратегії удосконалення, яка повинна відповідати вимогам сучасності та спиратися на прийняті у всьому світі норми. Реформування контрольних функцій держави та досягнення їх ефективності дасть імпульс українській економіці для підвищення матеріального благополуччя усього народу України.

Список літератури

1. Василик О.Д. Теорія фінансів: Підручник. – К.: НІОС, 2000. – 416 с.
2. Калюга Є.В. Фінансово-господарський контроль у системі управління: Монографія – Київ: Ельга, Ніка-центр, 2002. – С.320.
3. Финансы. Денежное обращение. Кредит: Учебник для вузов. // под ред Дробозиной Л.А., - Москва: ЮНИТИ, 2003.-С.479.
4. Дорош Н.І. Державний фінансовий контроль: зарубіжний досвід і шляхи вдосконалення. //Фінанси України. – 2001. -С.47.
5. Каленський М.М. Удосконалення фінансового контролю за витратами бюджетних коштів. // Фінанси України. – 2001. - С.65.
6. Калюга Є.В. Сучасний стан відомчого контролю та шляхи його реформування. // Вісник податкової служби України. – 2002. - №20 - С.43.
7. Мельничук В.Г. Фінансовий контроль в системі державного управління. // Банківська справа. – 2002. - №2 -С.26.
8. Стефанюк І.Б. Державне управління і фінансовий контроль в умовах ринку. //Фінанси України. – 2004 №8. - С.76.
9. Фещенко Л. Функціональна структура системи державного фінансового контролю в Україні. // Банківська справа – 2001. - №1. -С.12.
10. Шевчук В.О. Становлення та розвиток системи державного фінансового контролю в Україні. // Фінанси України. – 2003. - С.19.
11. Шевчук В.О. Макроекономічний контроль фінансового та банківського секторів національного господарства України. // Вісник НБУ. – 2006. - С.15.

Рассмотрены теоретические аспекты и суть финансового контроля в Украине, а также определены пути повышения роли финансового контроля на современном этапе развития национальной экономики.

In this article examine and theoretical aspects and essence of the financial of control in Ukraine are considered, and also ways of increase of a role of the financial control at the present stage of development of national economy.